

Motion till riksdagen 2024/25:1453

av Tobias Andersson m.fl. (SD)

Statligt ägande

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om statligt ägande och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av statens bolagsportfölj med fokus på eventuella avyttringar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens mål om minst 40 procent av vardera könet i statliga bolagsstyrelser ska tas bort som hållbarhetsmål och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över statliga bolags opinionsbildande arbete för att tydliggöra att bolagens kommunikationsarbete måste bedrivas på ett förtroendeingivande sätt och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska initiera avyttringen av Lernia AB i enlighet med det bemyndigande som riksdagen har beslutat om och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för en uppdelning av Postnord AB och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över statens finansiella mål, som bör sänkas för SJ AB och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Svenska Spel ska delas i två olika bolag där de konkurrensutsatta spelformerna placeras i ett av bolagen och de monopolistiska spelformerna i ett annat och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska avyttra den del av Svenska Spel som verkar på den konkurrensutsatta marknaden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Många viktiga svenska samhällsfunktioner bedrivs idag i bolagsform med staten som hel- eller delägare där bolagen generellt verkar på en konkurrensutsatt marknad. Sverigedemokraterna är anhängare av ett fortsatt statligt engagemang för att bibehålla statens inflytande. I vissa fall förvaltar statliga bolag nationens naturresurser så att det statliga ägandet garanterar att dessa kommer Sveriges medborgare till del. Det uppskattade sammanlagda värdet på den statliga bolagsportföljen uppgår till 850 miljarder kronor.

Utförsäljningar av statens egendom är inte ett ideologiskt självändamål. Emellertid finns statliga innehav som under vissa omständigheter skulle kunna reduceras där man inte kan motivera det statliga ägandet i nytta för medborgarna. Statligt engagemang i centrala samhällsfunktioner anser vi stärker Sverige som nation vid extraordinära händelser, såsom finanskriser, handelsblockader och internationella konflikter. Om bolagen drivs enligt marknadsmässiga principer, vilket som regel bör vara fallet, stärks statens kassa genom aktieutdelning. Genom ett visst statligt ägande bibehålls också en demokratisk dimension kring vissa etiska frågor som till exempel kan röra korruption och miljöförstöring. Politiker bör emellertid utöva inflytande över statens bolag med varsamhet, och god lönsamhet bör i de flesta fall prioriteras högt.

Genomlysning av den statliga bolagsportföljen samt översyn av statens bolagsstyrning

Utifrån denna generella ingång till det statliga ägandet förefaller det rimligt att en större genomlysning av statens bolagsportfölj äger rum. Denna utredning skulle verka vägledande för staten rörande fler aktuella avyttringar än de som nämns nedan. Det är också viktigt att staten, ägaren, ska kunna kräva samråd med ett statligt bolag då staten misstänker att bolaget inte lever upp till det som föreskrivs i bolagspolicyn. Inte minst exemplet LKAB och Hybrit-projektet belyser vikten av ömsesidig dialog mellan de statliga bolagen och staten när investeringar har stor samhällelig påverkan. I detta sammanhang efterlyser vi en översyn av regeringens styrning av de statliga bolagen, särskilt Vattenfall och tidigare nämnda LKAB. Detta inte minst mot bakgrund av bolagens storlek och strategiska vikt för Sverige.

Hållbarhetsmål

I styrningen av de statliga bolagen har regeringen formulerat hållbarhetsmål om att det i varje styrelse ska vara minst 40 procent av vardera kön. All sådan form av kvotering och positiv särbehandling på basis av kön, etnicitet eller religion är negativ. All praxis av detta slag inom ramen för offentlig verksamhet bör avvecklas. Varje individ ska bedömas utifrån sina personliga egenskaper och vägen dit kan aldrig gå genom särbehandling. Utöver det faktum att all så kallad positiv särbehandling av en grupp samtidigt är negativ särbehandling av någon annan, förstärker sådan behandling synen på människor som representanter för en grupp snarare än representanter för sig själva. Det skulle även med nuvarande mål innebära att regeringen exempelvis anser att det är för många kvinnor i bolagsstyrelserna för Almi, Samhall och Svensk Exportkredit. Mot

bakgrund av detta ska regeringens mål om minst 40 procent av vardera könet i statliga bolagsstyrelser som hållbarhetsmål tas bort.

Opinionsbildande verksamhet

Statliga bolags uppgift är att verka inom ramen för statens direktiv och riktlinjer. En del verksamheter har dock utvecklats i en aktivistisk inriktning. Yttrandefrihet, tryckfrihet och föreningsfrihet är grunder som samhället bygger på, vilket självfallet även gäller de statligt ägda bolagen. Med det sagt menar vi att regeringen behöver utveckla sin ägarstyrning för att säkerställa att de statliga bolagen ägnar sig åt sitt uppdrag istället för politiskt påverkansarbete. Detta genom att tydliggöra att kommunikationsarbetet måste bedrivas på ett förtroendeingivande sätt med rimlig opinionsbildning.

Systembolagets kampanj mot gårdsförsäljning är det mest nutida exemplet på när ett statligt bolag agerat olämpligt i sitt påverkansarbete och kan kritiserats av flera anledningar.

Lernia AB

Sverigedemokraterna ser inte utförsäljningar av statens egendom som ett ideologiskt självändamål. Emellertid finns statliga innehav som under vissa omständigheter skulle kunna reduceras. Detta där det är svårt att motivera det statliga ägandet till nytta för medborgarna eller av strategiskt intresse. Ett sådant fall är det helägda bolaget Lernia AB som huvudsakligen bedriver verksamhet inom bemanning, utbildning och matchning på en välfungerande marknad. Det är svårt att motivera varför staten ska bidra till att snedvrider konkurrensen och konkurrera ut privata aktörer på området. Sedan längre tid finns även ett bemyndigande från riksdagen om att helt avyttra bolaget. Det har inte blivit fallet och under 2020 har även staten genomfört ett kapitaltillskott till bolaget om 150 miljoner kronor. Detta då bolaget har haft problem under coronapandemin och balansräkningen har behövt stärkas upp. Samtidigt har bolaget under de senaste åren haft en sviktande lönsamhet och redovisat förluster. Bolaget saknar samhällsuppdrag och subventioneras nu av staten som ägare, på bekostnad av marknaden. Bolaget bör avvecklas i den statliga portföljen och regeringen ska nyttja det bemyndigande som finns från riksdagen.

Postnord AB

Under 2008 beslutades det om ett samgående mellan Posten AB samt Post Danmark A/S och där det gemensamma moderbolaget Postnord AB skapades. Syftet med sammanslagningen var att dels genom ökade volymer och finansiella resurser värna den samhällsomfattande posttjänsten på lång sikt, dels skapa värde genom affärens positiva inverkan på framtida tillväxt och lönsamhet. Snart efter samgåendet hade digitaliseringen av traditionellt postburen kommunikation i främst Danmark i kombination med de generösa anställningsvillkoren med så kallade särskilda villkor för deras anställda gett upphov till problem i bolaget. Detta resulterade i ett kapitaltillskott om 2,2 miljarder kronor från ägarna. Utöver det har bolaget genomfört ett flertal förändringar för att möta denna utveckling såsom att det kan få ta upp till två dagar innan ett brev når fram till

mottagaren jämfört med det tidigare kravet att brev skulle vara framme efter en natts befördan. Trots detta har det framkommit uppgifter om att bolaget riskerar miljardförluster i verksamheten till följd av de fortsatt minskade brevmängderna och då främst i Sverige. Detta har även resulterat i att man från danskt håll, i folketings transportutskott, fattat beslut om att utreda de ekonomiska och juridiska konsekvenserna av en uppdelning av bolaget. En sådan motsvarande utredning från svenskt håll är högst rimlig, detta även för att kunna utvärdera olika vägval framåt. Det behövs mot bakgrund av att regleringarna delvis skiljer sig åt och för att man befinner sig i olika skeenden av en digitaliserad postgång. Regeringen behöver skyndsamt utreda de ekonomiska och juridiska konsekvenserna av en uppdelning av bolaget och verksamheten i Postnord AB.

SJ AB

SJ AB är ett aktiebolag, ägt av svenska staten, med uppdrag att bedriva lönsam persontrafik. Bolagets finansiella mål reviderades på årsstämman år 2014, vilket resulterade i ett krav på en avkastning på operativt kapital om minst sju procent i genomsnitt. Det innebär en nettoskuldssättningsgrad på 0,5–1,0 gånger på sikt och en utdelning som ska uppgå till 30–50 procent långsiktigt. Att öka andelen tågresor anses vara av stor vikt i arbetet för att minska utsläppen av växthusgaser, och att dessa resor i stor utsträckning bör ske med spårtrafik råder det stor samsyn kring. Avgörande för att resenären ska välja tåg är att man kan räkna med punktliga tåg som upplevs som fräscha, moderna och attraktiva. Det ska vara lätt att köpa biljetter och servicen ska vara god under resan. Tågstandarden ska vara hög med olika komfortnivåer att välja på. Detta kräver god och regelbunden service, städning och uppgradering samt emellanåt införskaffande av nya fordon. Persontågstrafiken bör dessutom vara tillgänglig i så stora delar av landet som möjligt.

SJ AB borde då vara den aktör som bedriver trafik även där andra aktörer inte ser någon lönsamhet. Det finns enligt undertecknade ett brett stöd hos svenska folket att ha ett statligt ägt bolag som bedriver persontrafik då den utgör en viktig del av infrastrukturen i Sverige. Ett exempel är nattågstrafiken mellan Stockholm och Malmö som tidigare hotats av nedläggning då den hade en svag lönsamhet. Det kan även nämnas att SJ AB inte bedrev någon trafik på Västkustbanan under många år, då det var en omöjlig affär för bolaget att kunna konkurrera med de av skattemedel subventionerade Öresundstågen. SJ ägs av den svenska staten och har ett uppdrag att bedriva lönsam persontrafik. De problem med tågtrafiken som redovisats ovan hänger samman med de ekonomiska mål som beslutats om för SJ. Trots att dessa mål reviderades år 2014 ser vi fortfarande samma problematik. Avkastningskravet bör därför sänkas ytterligare för att bolaget ska kunna komma till rätta med den ovan nämnda problematiken.

Svenska Spel AB

I juni 2018 fattade riksdagen beslut med anledning av propositionen om en omreglerad svensk spelmarknad. Följden av beslutet blev att det tidigare svenska spelmonopolet avskaffades, och den 1 januari 2019 trädde ett licenssystem i stället i kraft på den svenska spelmarknaden. Genom detta har staten även nu en ny uppgift att utöva tillsyn över spelmarknaden och uppdraget har ålagts Spelinspektionen. Samtidigt som staten

utövar denna tillsyn och reglerar marknaden, deltar staten på marknaden. Staten verkar även på den del av marknaden som fortsatt lyder under förbudslagstiftningen.

En process måste påbörjas där bolagets verksamhet på den omreglerade marknaden separeras från den övriga verksamheten i två olika bolag. Med en sådan indelning kan de former av spel som kommer det svenska föreningslivet till del säkras. Avsikten där- efter är att staten inte ska vara kvar som en aktör på den konkurrensutsatta marknaden och där det bolag som verkar på den konkurrensutsatta marknaden ska säljas. Svenska Spel behöver moderniseras och den statliga spelpolitiken bli konsekvent och trovärdig, där fokus på riktigt ligger på att reglera spelmarknaden och ta ansvar för folkhälsan genom att skydda konsumenterna.

Samhall

Samhall är ett svenskt statsägt aktiebolag med uppdrag att skapa meningsfulla och utvecklande arbeten för personer med funktionsnedsättning. I grunden tror vi att Samhall har ett viktigt samhällsuppdrag för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Dock har ett flertal brister och kritik framkommit både från Riksrevisionen och från andra aktörer på marknader där Samhall konkurrerar ut privata näringsidkare. Riksrevisionen har påpekat att Samhall inte fullt ut tillhandahåller utvecklande arbeten för sina anställda, vilket är en grundläggande del av dess uppdrag. Riksrevisionens granskningar har också upprepade gånger påpekat att fokus på ekonomiska mål har prioriterats framför de sociala målen, vilket påverkat möjligheten att erbjuda meningsfull sysselsättning anpassad efter individens behov.

Finansieringsmodellen för Samhall är tvivelaktig. Organisationen får en klumpsumma per anställd oavsett individens specifika behov, vilket är betydligt generösare jämfört med andra arbetsgivare som hanterar liknande målgrupper men med lägre ersättningar. Detta har lett till kritik om ineffektiv användning av skattemedel och en orättvis konkurrensfördel.

Tobias Andersson (SD)

Eric Palmqvist (SD)

Josef Fransson (SD)

Jessica Stegrud (SD)

Johnny Svedin (SD)